

Oponentský posudek na disertační práci: PhDr. Jan Cebe „Novinářská organizace v letech 1945-1948“, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií, Praha 2012, 224 s. rkp. včetně Příloh

Jan Cebe se v zajímavé disertační práci zaměřil na období rekonstrukce a budování novinářského spolkového života od konce nacistického režimu do komunistického převratu v únoru 1948. Lze jistě souhlasit s autorem, když v úvodu práce připomíná, že se jednalo o období zásadní, neboť změny, které poválečná novinářská organizace – Svaz českých novinářů - prodělala pod tlakem vnějších i vnitřních podmínek a na nichž se podílela či je v oblasti tehdejších médií iniciovala, měly často „dalekosáhlé důsledky pro vývoj českých ... médií pro následujících 40 let a do jisté míry ovlivňují spolkový život českých novinářů i média samotná dodnes.“ (s. 4) Autor připomíná, že léta předchozí okupace měla na poválečnou dobu výrazný vliv, společnost se však po roce 1945 vymezovala v nemalém ohledu i vůči období první Československé republiky. J. Cebe správně uvádí, že ačkoli se poválečná republika hlásila k masarykovským tradicím a ostře válečný protektorát odsuzovala, paradoxně pak působilo, že řada postupů a metod, které úřady či veřejnoprávní instituce užívaly, vycházela právě z období nacistické okupace, to se dle autora týkalo i poválečné novinářské organizace a koncepce řízení a fungování médií. Ideologický odkaz k první republice pak v praxi kontrastoval s kritikou předválečného fungování médií. Také Svaz českých novinářů reagoval po květnu 1945 na tyto tendence, pasivně se přizpůsoboval novým poměrům, často však byl též aktivním spoluiniciátorem řady změn. Postoje novinářské organizace v únoru 1948 pak byly logickým důsledkem směru, kterým se vedení této organizace vydalo v květnu 1945. Cílem předkládané disertační práce byl pokus vysvětlit a zdůvodnit, proč tato organizace výrazně přispěla v době komunistického státního převratu k umlčení té části prodemokraticky smýšlejícího mediálního spektra, která s vývojem v únoru 1948 nesouhlasil a stavěla se na komunistům a jejich sympatizantům na odpor.

Vnitřní strukturu práce autor pojal jako spíše formu několika vcelku samostatných dílčích kapitol vybraných oblastí fungování poválečné novinářské organizace, které se dle jeho pojetí nejvýrazněji promítaly do jejího fungování v období let 1945-1948. Práce samotná je rozčleněna vedle úvodu a závěru, seznamu pramenů a literatury a Příloh do devíti výkladových kapitol. V jednotlivých kapitolách se pak autor zaměřil na období příprav založení nové novinářské organizace a zkoumá domácí odbojové aktivity novinářů. Dále se zabýval problémem 'očisty' novinářské organizace, která se též nevyhnula částečné politizaci, kdy v řadě případů docházelo spíše k ostrakizaci politicky nepohodlných novinářů. Autor sledoval též proces vytváření poválečné mediální legislativy, upozornil na propojení tiskového odboru komunisty řízeného ministerstva informací a vedení novinářské organizace, které snahy ministerstva informací bez výhrad podporovalo bez ohledu na kritické hlasy z vlastní členské základny. Jako důležitý aspekt zkoumal autor i vnitřní vývoj novinářské organizace. Záslužná pozornost je v práci věnována i Sdružení vězňených novinářů, které fungovalo jako součást Svazu českých novinářů, a které se staralo o novináře postižené perzekucemi nacistického režimu či o rodiny takto postižených novinářů. Autor upozorňuje, že tato složka se v jistých případech dostávala do konfliktu se Svazem novinářů. Zajímavou kapitolu práce tvoří výklad aktivity Svazu českých novinářů na mezinárodním poli, kdy český svaz

sehrál významnou roli při zakládání Mezinárodní organizace novinářů v Praze v roce 1947. Za přínosnou lze jistě považovat část práce o majetkových poměrech svaz novinářů. Důležitá je též kapitola o podílu svazu novinářů na budování poválečného systému novinářského vzdělávání v ČSR, které bylo v období po roce 1945 výrazně spojeno především se založením Vysoké školy politické a sociální. Závěrečná kapitola byla zaměřena na rozkol ve vedení organizace novinářů v době únorové krize v Československu v roce 1948.

Výběr tématu práce lze chápat za velmi dobře promyšlený. J. Cebe při jeho zpracování prokázal, že je pozorným badatelem a znalcem uvedené problematiky. V předložené práci autor podal zdařilý a originální výklad o vývoji jedné významné profesní organizaci poválečného Československa, ve kterém ukázal na proměnu postavení médií ve společnosti, vykreslil též zdařile dobovou situaci, společenské a politické klima, nálady a to v kontextu boje o politickou moc. J. Cebe přinesl na základě kritického studia řady primárních archivních pramenů a literatury řadu zcela nových poznatků a hodnocení, které prohlubují poznání o činnosti, vývoji i proměnách Svazu českých novinářů. V tomto smyslu naplnila práce základní cíl - rozšířila podstatně znalosti o existenci a fungování poválečné novinářské organizace. Výrazným kladem práce je i podrobný rozbor stavu literatury a kritické zhodnocení pramenů základny, podrobný seznam využitých pramenů a literatury a velmi pěkná dokumentační a obrazová příloha. V kontextu obsahu velmi zajímavé poslední kapitoly bylo možné snad využít ve větší míře fond Akčního výboru Národní fronty uložený v Národním archivu.

Předloženou disertační práci J. Cebeho celkově považuji za přínosný a původní vědecký příspěvek k rozšíření poznání o významném českém profesním sdružení – o Svazu českých novinářů. Autor prokázal, že je schopen zpracovat výsledky svého bádání na požadované odborné i metodologické úrovni, zařadit je do širšího dobového kontextu a orientovat se v dané problematice. Předkládaná práce PhDr. Jana Cebeho „Novinářská organizace v letech 1945-1948“ svým zpracováním a obsahem splňuje požadovaná odborná kritéria disertační práce - považuji ji za výbornou - a proto ji
d o p o r u č u j i k obhajobě.

Prof. PhDr. Jiří Kocian, CSc.
Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i.

Praha, 10. září 2012